

תאריך: 15.5.2023



# סילבוס - תוכנית הוראה לקורס הגליל בתקופה ההלניסטית, רומית, וביזנטית

## ד"ר אבנר אקר | המחלקה ללימודי א"י וארכיאולוגיה

The Galilea in the Hellenistic, Roman and Byzantine | 16-299-01  
Periods

|  |                  |
|--|------------------|
| הרצאה  | סוג הקורס:       |
| 1 נק"ז   | היקף נ"ז:        |
| תשפ"ד  | שנת לימודים:     |
| ב'   | סמסטר:           |
| שלישי, 18:00-20:00   | יום ושעה         |
| בתיאום מראש  | שעת קבלה:        |
| <a href="mailto:Avner.ecker@biu.ac.il">Avner.ecker@biu.ac.il</a> | מייל מרצה:       |
| —  | קישור לאתר מודל: |

## תיאור הקורס ותוצרי למידה

תקציר הקורס ([להרחבה](#))



חבל ארץ הגליל משחק תפקיד מרכזי בהיסטוריה של ארץ ישראל במהלך התקופות ההלניסטית הרומית והביזנטית – בתקופה ההלניסטית החשמונאים חשקו בחבל ארץ זה וסביר שיישבו אותו ביהודים, בתקופה הרומית הקדומה. בימי הבית השני, היה מקום פעילותו של ישוע ומרכז כפרי יהודי ענף התקיים לצד המרכז שביהודה. אחרי חורבן הבית מרכז הכובד של העם היהודי עבר לגליל, וזה עמד מול תהליכי ההתנצרות של כלל האימפריה. בקורס זה נקרא יחדיו מקורות היסטוריים ראשוניים על אודות הגליל ונלווה אותם בכיתה בביקורת היסטוריוגרפית וארכיאולוגית.

תוצרי הלמידה ([להרחבה](#))

הקורס יערוך היכרות לתלמידים עם מגוון רחב מאד של מקורות היסטוריים ראשוניים והקריאה הביקורתית שלהם.

#### א. ידע

1. היכרות עם כתבי פלביוס יוספוס, הברית החדשה, ספרות חז"ל, ספרות אבות הכנסיה.
2. היכרות עם אתרי החפירה המרכזיים של הגליל
3. היכרות עם וויכוחים היסטוריים ותיקים ועכשוויים – כגון שאלת הקולוניזציה החשמונאית של הגליל, הבדלות הישוב היהודי בגליל מהישוב ביהודה בימי בית שני, נטישה או פריחה בגליל בשלהי העת העתיקה, ומעמדם של חכמים בגליל.

#### ב. מיומנויות

1. הלומדים ינתחו טקסטים ממקורות ראשוניים.
2. הלומדים יפרשו ממצאים ארכיאולוגיים.
3. הלומדים ישקלו את ערכן של תיאוריות היסטוריות מתחרות.

#### ג. תפיסות עולם והשקפות ערכיות

חשיבה ביקורתית.



#### למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים: (להרחבה)

השיעור מחולק לשלושה חלקים: הקדמה שניתנת כהרצאה ובה גם מצגת עם פריטים ביבליוגרפיים חשובים; קריאה במקור קדום ביחד או בחלוקה לקבוצות; ניתוח המקור אל מול הסוגייה שבה אנחנו דנים. כמו כן, התלמידים, לקראת סוף השנה יידרשו לכתוב נייר עמדה על אחד הנושאים שבהם דנו במשך השנה ולהציג את עמדתם בשיעור האחרון.

| מס' השיעור | נושא השיעור   | למידה פעילה  | קריאה/ צפיה נדרשת |
|------------|---|--|-------------------|
| 1          | מבוא, תולדות המחקר וסוגי מקורות.                      | אין  | רפפורט, תשנ"ג     |
| 2          | הגליל בתקופה ההלניסטית וסוגיית הקולוניזציה החשמונאית. | ניתוח, בכיתה, של קטעים נבחרים מתוך: מקבים א; יוספוס, קדמוניות; יוספוס, מלחמת | ליבנר, תשע"ב      |

|   |   |  |                              |
|---|---|--|------------------------------|
|   | היהודים; גיאורגיוס סינקלוס, כרונוגרפיה.                                   |  |                              |
| 3 | בימי הורדוס ובשלהי ימי הבית השני – ישוע ושאלת ייחוד יהדות הגליל?          | קריאה בקטעים נבחרים מהברית החדשה המגוללים את סיפורו של ישוע בגליל.   | רפפורט, תשס"ז, 11-17, 29-54. |
| 4 | המרד הגדול בגליל – חלק א' – ערים משתפות פעולה – ציפורי וטבריה             | קריאה בקטעים נבחרים מתוך יוספוס, ח"י יוסף; מלחמת היהודים   | וייס, תשס"ח                  |
| 5 | המרד הגדול בגליל – חלק ב' – ערים מורדות – יודפת וגמלא                     | קריאת קטעים נבחרים מתוך יוספוס, קדמוניות היהודים.  |                              |
| 6 | האם הגליל השתתף במרד בר כוכבא?  | קריאה במקורות חז"ל. חלוקה לקבוצות עבודה (בהתחשב במספר התלמידים בשיעור)   | אשל זיסו, תשע"ה, 42-55       |
| 7 | פני הגליל היהודי בתקופה הרומית: ציפורי במאה השנייה והשלישית לספירה.       | קריאה במקורות חז"ל לפני השונים של ציפורי. חלוקה לקבוצות עבודה. כל קבוצה תציג את המקור שלה.   | וייס תשפ"ב, 34-44            |
| 8 | "לא תעשה לך פסל ומסיכה" – אומנות יהודית ופגנית בגליל הרומי (מטלת בנייים). | "שיח גלריה" – זוגות זוגות בכיתה יקבלו ממצא: מבנה, עיטור אדריכלי, פסל, וכיו"ב יזהו אותו (בכל כלי שברשותם – כולל GOOGLE LENSE) ויחלקו עם הכיתה את זיהויים. מתוך אלו נרקום דיון על אומנות יהודית בגליל הרומי. | Eliav 2002                   |
| 9 | בית שערים – בית קברות יהודי ענק בגליל                                     | קריאה בכתובות בית שערים.   | CIIP V 1043-1048             |

|    |  |  |                    |
|----|--|--|--------------------|
| 10 | הקשיים וההצלחות בניצור הגליל                                   | "יוסף הקומס" בתוך כתבי אפיפניוס          | ייקבע בהמשך        |
| 11 | כפר נחום – יהודים, נוצרים, ומינים                              |  | טלגם וארובס, תשע"ה |
| 12 | ודיון: עלייה, רצף, ודעיכה ביישוב היהודי בגליל בשלהי העת העתיקה | תרגיל כתיבת נייר עמדה ומציאת בבליוגרפיה. | ליבר, תשע"ט        |
| 13 | דיוקנה של עיר – טבריה  |  | מילר, תשע"ו        |
| 14 | סיכום והצגת ניירות עמדה.                                       |  |                    |

(בקורס שנתי, יש להוסיף את המפגשים הנוספים)

\*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה



## הערכה מעצבת (מטלת ביניים - להרחבה)

בשיעור מס' 8 התלמידים מתחלקים לעבודה עצמאית ועליהם להציג בפנינו פרשנות לממצא. העבודה תשקף לתלמידים ולמרצה את בקיאותם בחומר הנלמד עד כה.

### ציון סופי



- הערכה מעצבת – שיעור מס' 8 – חובת השתתפות.
- נייר עמדה – 15%
- מבחן סופי – 85% פירוט תוצרי הגשה לאורך הקורס ומשקלם בציון הסופי:

| מסקל בציון הסופי | תיאור התוצר                    |
|------------------|--------------------------------|
| חובת השתתפות     | זיהוי פריט ארכיאולוגי בשיעור 8 |
| 15%              | הצגת נייר עמדה                 |
| 85%              | מבחן סופי                      |



### דרישות הקורס

- קריאה משיעור לשיעור
- מטלת זיהוי ממצא ארכיאולוגי (חובת נוכחות בשיעור מס' 8)
- מטלת נייר עמדה
- מבחן סופי

ביבליוגרפיה לקריאה (ביבליוגרפיה נוספת תינתן בשיעור):



אשל, ח., זיסו, ב. תשע"ה. **מרד בר כוכבא בראי הממצא הארכיאולוגי**, ירושלים.

וייס, ז. תשס"ח. הגליל במאה הראשונה לסה"נ: פני היישוב בימיו של יוספוס לאור הממצא הארכאולוגי, בתוך ד' שוורץ: **פלאוויוס יוספוס (יוסף בן מתתיהו) חיי יוסף: מבוא, תרגום פירוש**, ירושלים, 15-60.

ליבנר, ע. תשע"ב. ראשית ההתישבות היהודית בגליל בימי הבית השני: מקורות היסטוריים וממצא ארכאולוגי, **ציון**, עז, 437 – 469.

מילר, ש. תשע"ו, תכניתה העירונית של טבריה בתקופה הרומית ביזנטית לאור תגליות השנים האחרונות, בתוך י. פטריך, א. פלג-ברקת, א. בן-יוסף (עורכים), **קום התהלך בארץ: מחקרים בארכאולוגיה והסטוריה של ארץ ישראל לזכרו של יזהר הרשפלד במלאת עשור לפטירתו**, ירושלים, 221-232.

רפפורט, א. תשנ"ג. הגליל בין מרד החשמונאים לכיבוש הרומי: הערות ארעיות במצב של דלות מידע, לתקופה שבין אמצע המאה השנייה לאמצע המאה הראשונה לפני הספירה בקירוב, בתוך: אופנהיימר, א. גפני, י. ושטרן, מ. (עורכים): **יהודים ויהדות בימי בית שני, המשנה והתלמוד**, ירושלים, 16-30.

רפפורט, א. תשס"ז. **יוחנן מגוש חלב: מהרי הגליל אל חומות ירושלים**, חיפה.

CIIP V =

Ameling, Walter, Cotton, Hannah M., Eck, Werner, Ecker, Avner, Isaac, Benjamin, Kushnir-Stein, Alla, Price, Jonathan, Weiß, Peter and Yardeni, Ada. *Volume 5: Galilaea and Northern Regions: 5876-7818*, Berlin, Boston: De Gruyter, 2023. <https://doi.org/10.1515/9783110715774>

Eliav, Y. Z. 2002. Viewing the Sculptural Environment: Shaping the Second Commandment, in P. Schäfer (ed.), *The Talmud Yerushalmi and Graeco-Roman Culture, III*, Tübingen, 411–433.

---

---

---

---